

Att säga "No more" till ondskan

En narrativ analys av *Stranger Things*-karaktären Eleven som kristusgestalt

---

To say "No more" to evil

An narrative analysis of *Stranger Things* character Eleven as a Christ-figure

---

Malin Andersson

Fakultet: Institutionen för humaniora och samhällskunskap

Ämne: Religionsvetenskap

Poäng: 15 hp

Handledare: Ramona Ivener

Examinator: Katarina Plank

18-01-2018

Löpnummer

Abstract

This essay aims to find the answer to what aspects of Netflix TV-show *Stranger Things* character Eleven could be interpreted as a Christ-figure's. Through a narrative analysis of selected scenes in season one of *Stranger Things*, Eleven's actions and characteristics are compared to Tomas Axelson's understanding of a Christ-figure and its roots, as well as Lloyd Baugh's eight criteria for actions and traits closely connected to Christ-figures. The result shows that Eleven's characteristics and actions fall in line with those of a Christ-figure, though she lacks the roots of a Christ-figure – a connection to a group of people or a lineage chosen by God, for example. Her actions, even though they fall in line with Baugh's criteria, can still be argued as not particularly Christ-like since she is violent. Previous research notes that deadly violence is nowadays a common feature in Christ-figures, but the question can be asked whether or not this feature is too far from Christ's ideals and actions for characters to still be considered Christ-figures.

Sammanfattning

Uppsatsens ansats är att undersöka hur den kvinnliga karaktären Eleven kan tolkas som en kristusgestalt. Med hjälp av en narrativ analys av utvalda scener i säsong ett av tv-serien *Stranger Things* där karaktären Eleven figurerar, analyseras både Elevens handlingar och hennes karaktäristiska drag med hjälp av bland annat Tomas Axelsons förståelse av en kristusgestalt och dess rötter, samt Lloyds Baughs åtta kriterier för kristusgestalter. Resultatet visar att Elevens karaktäristiska drag och handlingar är till stor del förenliga med en kristusgestalts, men är inte oproblemiskt. Många av Elevens handlingar, även de som genomförs med ett beskyddande syfte, genomsyras av våld, vilket inte är kristuslikt alls. Tidigare forskning menar att våld är vanligt förekommande bland dagens kristusgestalter, men frågan kan ställas huruvida detta så vitt skiljande drag bör påverka tolkning av karaktärer som kristusgestalter.

Nyckelord: theology and film, Christology, Christ-figures, Stranger Things

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledningskapitel	1
1.1 Inledning	1
1.2 Syfte och forskningsfrågor	2
1.3 Tidigare forskning	2
1.3.1 Kristusgestalter	3
1.3.2 En kvinna som kristusgestalt	4
1.4 Metod och material	6
2. Teoretiska perspektiv	9
2.1 Grundförståelse av en kristusgestalt	9
2.2 Kriterier för en kristusgestalt	10
3. Bakgrund	12
3.1 Kristologi	12
3.2 Stranger Things	13
3.3 Eleven	13
4. Analys	14
4.1 Eleven möter Mike, Dustin och Lucas	14
4.2 Minnesstunden	16
4.3 Eleven drar sig tillbaka	18
4.4 Elevens utvecklingsprocess	20
4.5 Elevens kristuslika röst	24
4.6 Slutstriden	26
5. Slutsatser/diskussion	32
Käll- och litteraturförteckning	35

1. Inledningskapitel

1.1 Inledning

Religion och populärkultur är två ämnen som ofta går hand i hand på flera olika sätt. Religion och dess fenomen skildras i alla former av populärkultur – musik, film, böcker och serietidningar är några exempel där religion skildras oavsett genre. Det är inte bara religiösa strukturer eller personer som skildras, ibland symboliskt, utan en stor del av den producerade populärkulturen bygger på religiösa teman så som kärlek, förlåtelse och död. Hur religion och populärkultur influerar varandra är ett viktigt område för forskning, då populärkulturen både formar och reflekterar de som konsumerar den (Forbes, 2000, s.1). Religion på film är ett exempel på ett populärt forskningsämne som knyter samman religion och populärkultur. Forskningen på ämnet genomförs framförallt av religionsvetare och filmvetare. Man forskar inte endast kring hur religion skildras i populärkultur, utan även om hur populärkultur kan få en roll i etablerade religiösa institutioner och sfärer, samt hur fansens relation till populärkultur kan anta religionslika former (Forbes, 2000, s.10).

Ämnets relevans stärks i och med att både skapandet och konsumtionen av populärkultur ökar. I samband med att streamingsajter som till exempel Netflix har gjort film och serie lättillgängligare för många har konsumtionen av dessa visuella medier också ökat. Omfattningen av produktionen och konsumtionen av film och serier i dagens samhälle har bidragit till att hur religion förhåller sig till och skildras i fantasivärlden på tv eller bio kan få konsekvenser i verkligheten. Idag är det huvudsakligen visuella medier som dessa som förmedlar bilder av ett gott liv och ett föredömligt handlande till människor (Axelson och Sigurdson, 2005, s.9). Den här uppsatsen sällar sig till de som behandlar hur religion skildras i populärkultur. I blickfånget finns en av de mest frekvent återkommande kristna myterna – messiasmyten. Messiasmyten innebär kortfattat att man skapar en fiktiv karaktär som får genomgå en liknande rad prövningar som Jesus, delar många av hans karaktärsdrag och offerar sig själv för någon annans vinning. Dessa karaktärer kallas kristusgestalter och är den här uppsatsens huvudfokus.

Nya sci-fi serien *Stranger Things* (2016) är en av dagens mest populära tv-serier och finns på, samt produceras av, streamingsajten Netflix. Bland seriens många unika karaktärer sticker den unga flickan Eleven ut lite extra då hon har övernaturliga krafter som ger henne en särställning i seriens handling. Skulle denna mystiska flickas egenskaper och handlingar

kunna tolkas som en kristusgestalts? Det försöker den här uppsatsen hitta svaret på. Uppsatsen tillämpar en narrativ analys av scener ur *Stranger Things* för att se vilka av Elevens karaktäristiska drag och handlingar som är förenliga, samt vilka som inte är förenliga, med en kristusgestalts drag och handlingar. Det är finns mycket forskning gjord om kristusgestalter i populärkultur, men inte alls lika mycket om kvinnliga kristusgestalter och därför är den här uppsatsen ett relevant tillägg till den forskning som redan finns. Tv-serien *Stranger Things* har inte behandlats inom fältet teologi, vilket kan ha sin förklaring i att serien är relativt ny. Med en undersökning som fokuserar på en av seriens kvinnliga huvudkaraktärer kan uppsatsen bidra till en ökad förståelse av hur aktuell populärkulturs hjältinnor kan tolkas som en representation av Jesus och bygga vidare på den grund som presenteras i tidigare forskning. Att jämföra en vanligtvis manligt kodad gestalt med en kvinnlig karaktär är inte helt oproblematiskt, vilket uppsatsen kommer att behandla.

1.2 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med den här uppsatsen är att genom en narrativ analys av scener ur tv-serien *Stranger Things* (2016) undersöka hur den kvinnliga karaktären Eleven kan tolkas som en kristusgestalt. Uppsatsen tar avstamp i tidigare forskning kring bland annat hur populärkulturens kristusgestalter utvecklats och vilka skillnader som förekommer i skildringar av manliga och kvinnliga kristusgestalter, samt behandlar dessa ämnen i relation till skildringen av Eleven. För att uppnå syftet två frågeställningar att användas. Frågorna är lika varandra, men den ena inriktar sig på Elevens egenskaper och den andra fokuserar på hennes handlingar.

- 1) Vilka karaktäristiska drag delar Eleven med en kristusgestalt, samt vilka saknar hon?
- 2) Vilka av Elevens handlingar är i enlighet med, och vilka av hennes handlingar strider emot, hur en kristusgestalt agerar?

1.3 Tidigare forskning

Här presenteras exempel på tidigare forskning som har fokus på kristusgestalter. Forskningen är både teologisk och filmvetenskaplig, eftersom just kristusgestalter är ett område som intresserar båda fälten och fälten har hjälp av varandra för att tolka kristusgestalter. Både manliga och kvinnliga kristusgestalter diskuteras, samt skillnaderna

i hur de återges på film och i tv-serier. Det kommer också presenteras forskning kring problematiken med att tala om Jesus och gudomligheter i endast manliga termer.

1.3.1 Kristusgestalter

Lloyd Baugh, fil. Doktor i teologi och filmvetenskap, förklarar i boken *Imaging the Divine: Jesus and Christ-Figures in Film* att människor så tidigt som under den första tiden som kristna, avbildat Jesus (1997, s.vii). Under olika tider har olika egenskaper hos honom framhävts. Under renässansen avbildades Jesus ofta som en vänlig gestalt som var omringad av människor för att lyfta fram hans mänskliga natur, medan man under barocken höll kvar i hans mänsklighet och lyfte fram hans egenskaper såsom styrka och passion. Den era som banat väg för några av de mest populära avbildningarna och tolkningarna av Jesus är dock romantiken, då man avbildade Jesus som sentimental. Denna avbildning av Jesus är en av de som dominerar än idag. I film avbildas Jesus många gånger symboliskt eller metaforiskt genom filmers protagonist (Baugh, 1997, s.viii, ix).

Kristusgestalter är inte alltid menade att vara Jesus, utan att bör snarare beskrivas som en reflektion av honom. Kristusgestalten och Jesus har en filmisk relation på så sätt att referenserna till Jesu liv och lidande kan tydliggöra kristusgestaltens situation och öka människors medlidande för karaktären, samtidigt som en kristusgestalt kan hjälpa människor att se nya sidor av vem och hur Jesus var (Baugh, 1997, s.112). Baugh menar här att kristusgestalten agerar på två plan, ett bokstavligt och ett bildligt (Baugh, 1997, s.109). Baugh ställer sig frågan om kristusgestalten endast kan betraktas som just sådan om filmmakaren själv är troende kristen. Denna fråga är avgörande för uppsatsen, då skaparna av tv-serien som står i fokus inte har delgett sin religiösa tro, eller avsaknad av sådan. Baugh argumenterar för att kristusgestalters legitimitet inte ska avgöras utifrån skaparens egen tro. Han menar att film som sådan ska kunna bedömas och analyseras som ett enskilt verk, utan att knytas till de former det tillverkades under. Vidare, menar han att frågan om trosuppfattning är väldigt komplex och att man inte alltid kan säga om någon är troende eller inte. Hur ska man dessutom kunna avgöra vad som är en giltig position för någon att skapa en kristusgestalt? Till sist uppmärksammar han att det finns filmmakare som säger sig vara ateister som skapat filmer om Jesus liv och död som fått mycket uppskattning från stora kyrkosamfund (Baugh, 1997, s.111f). Utifrån dessa argument kommer skaparnas egen trosuppfattning inte att tas i beräkning i analysen av Elevens egenskaper och handlingar som överensstämmande eller icke överensstämmande med en kristusgestalts.

Ola Sigurdson, docent i systematisk teologi, och Tomas Axelson, religionssociolog, beskriver i antologin *Film och Religion – Livstolkning på vita duken* hur kristusgestalter och deras handlande visserligen tydligt bottenar i Jesus liv och lidande, men att representationerna av dessa händelser i populärkultur har förändrats. Till exempel så har själva frälsningshandlingen inte sällan vävts in i actionladdade slutstridsscener. Själva frälsningsögonblicket kan uttryckas på många sätt i slutstriden, där den ofta är förlagd, till exempel genom att mörker ger vika för ljus (Sigurdson och Axelson, 2005, s.122). Axelson vidareutvecklar detta i ett senare kapitel genom att ge en översikt över på vilka olika sätt kristusgestalter oftast framställs i populärkultur idag.

Kristusgestalter är nästan alltid män, har en mystifierad bakgrund, kämpar med sin identitet och använder sin fulla kraft i en slutstrid för att övervinna ondskan, sammanfattar Axelson. Denna gestalt, med några modifikationer, är något vi ser väldigt mycket av i modern populärkultur, enligt Axelson (2005, s. 225). *Stranger Things* är en amerikansk tv-serie, och det kan innebära att vissa trender förekommer tydligare i seriens karaktärisering av en kristusgestalt. Amerikansk populärkultur har nämligen anammat en egen version av kristusgestalten som en superhjälte eller hämnare med någon form av övernaturliga krafter. Dessa kristusgestalter brukar inte sällan våld och skippar rättvisa genom att döda de ondskefulla motståndarna, samtidigt som de symboliserar och förmedlar en känsla av gudomlig rättvisa, samt utförandet av ett messianskt uppdrag (Axelson, 2005, 226f). Axelson uttrycker sig på följande vis om våldet; ”Messias frälser inte mänskligheten med sitt utgjutna blod i Hollywoods tappning utan genom en brutal slutstrid med dödlig utgång för det onda” (2005, s.228). Kristusgestalten är den enda karaktären som har rätt egenskaper och tillräckliga styrkor för att kunna övervinna ondskan och rädda människorna (Axelson, 2005, s. 231). Om dessa karaktäriseringar förekommer i *Stranger Things* eller ej är inte uppsatsens huvudsakliga fokus, men det går att se om det finns en tendens till att dessa följs eller inte. Andra av Axelsons och Baughs resonemang kring kristusgestalter kommer att redogöras mer detaljerat i teoridiskussionen.

1.3.2 En kvinna som kristusgestalt

Att Jesus var man har medfört att de flesta kristusgestalter också är män, vilket flera nämnda forskare påpekat, men det har också påverkat synen på kvinnor och mäns närhet till det gudomliga. Erica Appelros, lektor i religionsfilosofi, beskriver i artikeln ”Tänk om Jesus hade

varit min syster” att tanken på Jesus som Kristus, guds son, gör att manliga attribut anses ligga närmare gudomlighet än kvinnliga. Därmed blir män viktigare och mäktigare än kvinnor inom religionen. Kvinnors kön blir en systematisk begränsning inom den kristna tron då de inte blir tillskrivna samma makt eller naturliga närhet till gud som män inom samma kretsar. Kvinnor som uppnår samma närhet till det gudomliga som männen omkring henne riskerar att beskrivas och utmålas som okvinnliga eller rent av manliga (Appelros, 2009, s.8f). Problemet är alltså inte att Jesus var man, utan vilka egenskaper och attribut vi betecknar som manligt (Appelros, 2009, s.11). Appelros menar vidare att när man betonar det faktum att Jesus var man när man talar om honom som ett ideal för mänskligheten, så blir också manlighet ett ideal för mänskligheten (2009, s. 9). Hon framhåller att när vi idag talar om att efterlikna Jesus så bör hans kön, etnicitet eller sexualitet inte vara de betydande faktorerna, utan snarare Jesus egenskaper som godhet och omsorg (Appelros, 2009, s.11). Med detta tankesätt bör det inte vara särskilt problematiskt att tala om Jesus som en syster, och inte heller att låta kvinnliga karaktärer anta en kristusgestalts skepnad.¹

De problematiska områden som Appelros lyfter – uppfattningen om att män står närmare gudomlighet, att kvinnor som står det gudomliga nära blir omskrivna som okvinnliga med mera – dyker upp i Sofia Sjös, doktor i teologi, avhandling *Spelar kön någon roll när man räddar världen? – Kvinnor, kvinnligheter och messiasmyter i SF-film* (2007) där hon bland annat analyserar kvinnliga kristusgestalter. Hon tar även upp likheter och skillnader i skildringen av manliga och kvinnliga kristusgestalter. Sjö, beskriver hur den religiösa hierarkin i filmer byggs upp på samma sätt som en traditionell religiös hierarki i vår icke-fiktiva värld. Endast få är passande eller födda till att ha religiös makt, och i de flesta fallen tillfaller den män som oftast får göra sin röst hörd i den religiösa sfären. De kvinnliga religiösa ledarna som förekommer utmålas som opålitliga med undantag för mödrar till kristusgestalter, vilka oftast tillåts ha en religiös röst för att inspirera sitt barn att acceptera sin frälsarroll (Sjö, 2007, s.236-239).

Sjö ser ett mönster där man tillåter manliga kristusgestalter att utvecklas i sin roll som sådan, medan kvinnliga kristusgestalter presenteras mer färdiga redan i berättelsens början. De presenteras sällan med valet om huruvida de vill rädda världen eller inte, det beslutet är redan fattat (Sjö, 2007, s.241). Vidare är de kvinnliga kristusgestalterna i stor utsträckning

---

¹ Se även; Sigurdson, Ola (2006), *Kristna kroppar? Om kristologi, kroppslighet och kön*. Tidskrift för genusvetenskap 1, s. 29-44, hämtad 2017-12-16, <http://ojs.ub.gu.se/ojs/index.php/tgv/issue/view/331>

ensammare än manliga kristusgestalter, som ofta är ensamma endast i ”prövningens stund” (Sjö, 2007, s.242). De kvinnliga kristusgestalterna spenderar inte bara mer tid i ensamhet, utan är också ensamma för att de i de flesta fall hålls isolerade från andra kvinnliga karaktärer och ledsagas endast av män utan att ställas i relation till andra kvinnor. De senare kvinnliga kristusgestalternas som skapats visar en handlingskraftighet och styrka som utmanar de traditionella attribut som förknippas med kvinnlighet, vilket kan leda till en positiv uppluckring av vilka egenskaper som kodas som manliga och kvinnliga. Sjö menar att hon ser tendenser till en förändring där kvinnliga kristusgestalter får en religiös röst, tillåts utvecklas och inte alltid isoleras från andra kvinnor (2007, s.242-244).²

C-uppsatsen ”Att rädda världen genom att stoppa en apokalyps – en undersökning om messiasgestalter i TV-serien Supernatural” av Josefin G. Franzén (2015) kan inte räknas som en del av det tidigare forskningsläget, men nämns ändå därför att den har bidragit med stor inspiration till valet av metod och teori för den här uppsatsen. Franzéns uppsats använder sig av en narrativ analys för att utröna om karaktärerna Dean och Sam kan tolkas som kristusgestalter och riktlinjerna för hur sådana är dras upp av Baughs och Axelsons förståelser.

1.4 Metod och material

För att kunna besvara frågeställningarna kommer en narrativ analys att tillämpas i undersökningen. Narrativ analys är en metod som inte bara används inom religionsvetenskap, utan inom en rad olika ämnen, så som psykologi, sociologi och flera humanistiska ämnen (Johansson, 2005, s.17). Narrativ analys används för att analysera skriftliga och muntliga berättelser, samt är applicerbar på berättelser som framställs genom ett visuellt medium, exempelvis tv-serier och filmer (Johansson, 2005, s.22). Narrativ analys kan appliceras på flera olika sorters material, bara materialet har ett narrativ. Ett narrativ kan se ut på många olika sätt beroende på hur materialet är utformat, vilken disciplin man ska analysera den utifrån och så vidare (Kohler Riessman, 2005, s. 2) Narrativet utgörs av utvalda händelser som flätas samman och bedöms som meningsfulla för till exempel en person eller karaktär. Ofta förmedlas berättelser eller narrativ om hur världen borde se ut (Kohler Riessman, 2005, s.1). Narrativ analys kan användas som ett hjälpmedel för att identifiera olika delar eller byggstenar i en berättelse (Dalevi, 2007, s.42). Tv-serien *Stranger Things* kan ses som en

---

² Se även: Nilsson, Maria (2004). Mammor, monster och maskiner: Representationer av kvinnor i science fiction-film. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 25 (4), s. 39-51

enhetlig berättelse, men i uppsatsen kommer specifikt Elevens livshistoria, hennes narrativ, att lyftas fram med hjälp av narrativ analys.

Analysen kommer gå till på följande vis; först kommer specifika scener att väljas ut från säsong ett av *Stranger Things*. Att inkludera alla de scener som utgör en del av Elevens narrativ skulle vara alltför omfattande och därför måste vissa scener väljas ut för narrativ analys. Hur urvalet gått till tas upp mer detaljerat senare. Ur de scener som valts kommer fyra olika narrativa byggstenar eller faktorer att lyftas upp; miljö, struktur, händelseförlopp och karaktärer. De fyra faktorerna är avgörande för hur Eleven skildras, vilka som är hennes egenskaper och vad som motiverar hennes olika handlingar, samt utgör en typ av kategoriskt ramverk som bidrar med en struktur för analysen av scenerna. Miljön kommer att beskriva var händelseförloppet utspelar sig, samt kan vara av stor betydelse för hur karaktärerna handlar. Strukturen beskriver hur en berättelse är uppbyggd till exempel tidsmässigt – utspelar den sig i kronologisk ordning, är det en flashback eller flashforward och så vidare. Händelseförloppet beskriver vad som händer och hur det händer. Kategorin karaktärer fokuserar på de karaktärer som är närvarande i scenen och vilken roll de spelar där och då. Framförallt kommer fokus ligga på Eleven, eftersom hon är uppsatsens mittpunkt. Analysen kommer naturligtvis knyta an till de teoretiska perspektiven – Axelsons förståelse av en messiasgestalt, samt Baughs åtta kriterier, vilka redogörs för i kapitel 2 av uppsatsen. De fyra faktorer lyfts alltså för att kunna utröna Elevens karaktärsdrag, hennes handlingar och drivkraften bakom dem. De utvalda faktorerna gör metoden till en strukturell narrativ analys då fokus ligger både på innehållet i narrativet och hur innehållet förmedlas (Kohler Riessman, 2005, s.3).

Narratologi kritiseras ibland för att inte vara en objektiv och neutral metod och för att framställa en felaktig bild av vetenskaplighet. Terminologin anses ibland också vara onödigt svårförståelig (Dalevi, 2007, s.42). Kritiken i sig är inte felaktig då mycket av analysen innehåller beskrivningar och dessa är nästintill omöjliga att återge på ett helt objektivt sätt. Det är också omöjligt att genomföra den här uppsatsens analys utan att tolka de scener som valts ut, vilket gör att analysen får en oundviklig personlig prägel (Dalevi, 2007, s.42). För att försöka minimera den personliga prägeln och maximera objektivitet i undersökning kommer alltför långdragna och värderande tolkningar att undvikas i största möjliga mån. Ett annat urval av scener från säsongen och en annorlunda tolkning av dem skulle leda till ett helt annat resultat än det som presenteras i den här uppsatsen – detta är omständigheter som inte kan undvikas. Trots metodens tillkortakommanden är det dock en effektiv metod som ger möjlighet att belysa beståndsdelar av ett narrativ för att se hur berättelsen eller karaktären

kom till, jämföra materialet med andra material samt hur en persons eller grupps narrativ skildras (Dalevi, 2007, s.43 och Kohler Riessman, 2005, s.1).

Materialet som kommer att behandlas är den första säsongen av tv-serien *Stranger Things* (2016). *Stranger Things* är en Netflix-baserad serie som skapats av bröderna Matt och Ross Duffer. Den första säsongen består av åtta avsnitt som är cirka femtio minuter långa. Det finns en andra säsong och en tredje är planerad, men för att undersökningen ska passa omfattningen på denna uppsats så kommer endast Elevenens karaktär i den första säsongen att analyseras. Eleven har mycket skärmtid och som tidigare påpekats är det inte möjligt att analysera alla Elevenens scener i sin helhet i den här uppsatsen. Vissa scener kommer lyftas fram och analyseras med hjälp av de fyra kategorierna. Scenerna som valts ut återfinns i avsnitt två, fyra, sex och åtta (*Stranger Things*, 2016).

Att bara använda material från den första säsongen kan vara problematiskt med tanke på att Eleven antagligen fortsätter att utvecklas i de följande säsongerna och denna utveckling går till spillo i analysen. Som tidigare nämnts har urvalet gjorts med uppsatsens begränsningar i åtanke. Säsong ett och säsong två hänger ihop eftersom de har en gemensam övergripande handling, men de är ändå två delvis separata delar av historien som berättas i *Stranger Things* – på samma sätt som filmer i en filmserie kan ses var för sig men är ihopkopplade av en övergripande handling. Därför menar jag att det är möjligt att analysera Eleven i endast säsong ett. Att bara analysera säsong ett öppnar för att vidare kunna undersöka de senare säsongerna och jämföra resultatet av en sådan undersökning med denna. Urvalet av de specifika scener som lyfts i analysdelen har grundats i att de ger ett mångsidigt underlag för diskussionen kring Elevenens handlingar och egenskaper som kristuslika eller icke kristuslika. Dessa scener har ofta en direkt koppling till ett eller flera av Baughs kriterier – dock är det sällan självklart om Eleven uppfyller kriteriet eller inte, vilket tas upp i analysen.

2. Teoretiska perspektiv

Här presenteras de teoretiska perspektiv som analysen kommer utgå ifrån. Inledningsvis presenteras Tomas Axelssons förståelse av en kristusgestalt, som grundar sig i två västerländska metaforer. Axelssons beskrivning av en kristusgestalt är dock väldigt bred och kommer därför att fördjupas med hjälp av teologen Lloyd Baughs åtta kriterier för en kristusgestalts egenskaper och handlande.

2.1 Grundförståelse av en kristusgestalter

Tomas Axelsson talar om två ”västerländska basmetaforer” som den här uppsatsen kommer ta avstamp i (2005, s. 217). Metaforerna har sitt ursprung i bibliska texter och används än idag som en grund för populärkulturens texter och filmer. Metaforerna benämns av Axelsson som ”Exodus” och ”Messias” och hänger till viss del samman (2005, s.218f). Exodus-metaforen bygger, som namnet indikerar, på judarnas uttåg ur Egypten. Metaforen består av tre huvudsakliga beståndsdelar som illustrerar metaforens ursprung: en förtryckande makt – faraon i Egypten, folket som blir befriade – israeliterna, samt makten som ger israeliterna möjligheten att nå befrielse – Gud (Axelsson, 2005, s.218).

Från det utvalda folket som skildras i Exodus-metaforen kliver en messiasgestalt fram och blir grunden för messias-metaforen. Ursprungligen var messias en titel som tilldelades judiska kungar, till exempel Kung David, och senare även Jesus Kristus. Messias betyder ”den smorde”, vilket har sin förklaring i att man smorde kungars huvud med olja. Efter denna ceremoni var kungen officiellt Guds kung och var ansvarig för att leda det utvalda folket efter Guds råd och vilja (Axelsson, 2005, s.221). Även här finns alltså tre beståndsdelar som måste finnas på plats för att metaforen ska fungera; det utvalda folket, från vilka en messiasgestalt kliver fram och Gud, eftersom det är i enlighet med dennes vilja som messiasgestalten ska leda det utvalda folket (Axelsson, 2005, s.222). I modern, amerikansk populärkultur skildras dock messiasmetaforen vanligtvis med vissa modifikationer, till exempel får messiasgestalten ofta ett uppdrag från Gud själv, som endast den kan utföra. Vidare skildras också messiasgestalten vanligtvis som någon form av övermänniska (Axelsson, 2005, s.231).

Axelsson poängterar också att messiasgestalten kan ha väldigt olika karaktäristiska drag beroende på om man ser på Kung David eller Jesus Kristus som dess utgångspunkt (2005, s.222). I den här uppsatsen används Jesus Kristus som utgångspunkt för messias-metaforen och därför kommer hädanefter begreppet kristusgestalt att användas. I film idag finns kristusgestalter av olika slag; de kan vara en återgivning av bibliska figurer, men det kan även

röra sig om en karaktär som byggs på ett kristologiskt berättarmönster. Kristologi är en disciplin som studerar Jesus liv, hans person och hans frälsningshandling (Nationalencyklopedin, 2017). Axelson beskriver kristusgestaltens karaktärsutveckling i form av att hjälten går från att vara osäker på sig själv och misstroende mot sitt uppdrag, till att acceptera sig själv och sitt uppdrag genom en rad prövningar för att till sist träda fram och döda ondskan och befria världen (2005, s.225). Denna förståelse av en kristusgestalt kommer att ligga till grund för analysen av karaktären Eleven. Genom att jämföra Axelsons beskrivning av en kristusgestalts karaktärsdrag och dess ursprung kan man undersöka huruvida Eleven besitter dessa kvaliteter eller ej.

2.2 Kriterier för en kristusgestalt

Tomas Axelsons grundförståelse av en kristusgestalt är som tidigare nämnts relativt bred och kommer därför nu definitionen av en kristusgestalt fördjupas med hjälp av Lloyd Baughs åtta kriterier (1997, s.205-210). Dessa kriterier utgör handlingar och egenskaper hos kristusgestalter och ger ett mer detaljerat ramverk att utgå ifrån i analysen av Eleven. Baugh lyfter fram följande vanligt förekommande dimensioner av kristusgestalter:

1. Kristusgestaltens ursprung omges av mystiska omständigheter. Det finns många obesvarade frågor kring var gestalten kommer ifrån eller hur den kom dit den är nu. Det är vanligt att kristusgestalter i film kommer från ett parallellt universum, har rest i tiden eller är utomjording (Baugh, 1997, s.205)
2. Kristusgestalten är karismatisk och omges snabbt av en grupp människor. Kristusgestalten fungerar ofta som en lärare eller beskyddare för gruppen, och räddar dem när det behövs (Baugh, 1997, s.206).
3. Kristusgestalten rättar till orättvisor i en grupp eller ett samhälle. Kristusgestalten handlar ofta i rättvisans tecken och ser det som ett uppdrag att befria de som omger den från orättvisor de plågas av (Baugh, 1997, s.206).
4. Kristusgestalten hamnar i osämja med auktoriteter, på ett liknande sätt som Jesus hamnade i konflikt med de judiska ledarna (Baugh, 1997, s.207).
5. Kristusgestalten drar sig ofta tillbaka och spenderar tid i ensamhet på ensliga platser, likt Jesus drog sig undan för att be (Baugh, 1997, s.207).
6. Kristusgestaltens lidande och död gynnar mänskligheten på något sätt. Kristusgestaltens död ses ofta som en uppoffring den valde att göra för att rädda någon annan – ibland bara en person och ibland hela mänskligheten (Baugh, 1997, s.207).
7. Kristusgestalten skildras ofta i ett lidande som metaforiskt symboliserar Jesus när han bar korset eller hans lidande på korset. Ibland utgjuts även kristusgestaltens blod och

det skildras ofta som en nödvändig del av den uppoffring som skall rädda mänskligheten (Baugh, 1997, s.209).

8. Kristusgestalten genomgår ofta en symbolisk uppståndelse. uppståndelsen kan skildras som att Kristusgestalten förändras på något sätt, till exempel byter livsstil eller flyttar. Uppståndelsen skildras sällan med tydlighet och handlar alltså oftast inte om att Kristusgestalten faktiskt dör och sedan kommer tillbaka – även om detta också kan förekomma (Baugh, 1997, s.210).

Dessa åtta kriterier kommer i analysen att jämföras med de egenskaper Eleven visar upp för att kunna utröna om Eleven innehar några av dessa drag och i så fall vilka, samt de handlingar hon begår för att få svar på vilka, om några, av hennes handlingar är i enlighet med en Kristusgestalts. Baugh nämner om en karaktär bör uppfylla alla dessa kriterier eller om några kan brytas, därför kommer Eleven i den här uppsatsen att behöva uppfylla alla kriterier för att anses vara en Kristusgestalt. Kriterierna är ett komplement till Axelsons förståelse av en Kristusgestalt och tillsammans utgör den här uppsatsens mall för vilka handlingar och egenskaper som är en Kristusgestalts.

3. Bakgrund

Stranger Things är en tv-serie som finns tillgänglig på Netflix och som skapats av Matt och Ross Duffer. I det här kapitlet presenteras en kort sammanfattning av tv-seriens handling för att ge en övergripande bild av serien innan analysen påbörjas. Detta ger också tillfälle att förklara några begrepp från tv-serien som kommer förekomma i analysen, samt introducera några karaktärer och då framförallt Eleven. Sedan kommer begreppet kristologi att förtydligas för att ge en tydlig bild det forskningsområde som ligger till grund för forskningen om Kristusgestalter.

3.1 Kristologi

Kristologi är en disciplin och ett forskningsfält där man försöker svara på vem Jesus var, vilket gör ämnet starkt kopplat till Kristusgestalter, då dessa skildras som en reflektion av Jesus. Jesus liv, död och återuppståndelse är historier som på olika sätt berättas om och om igen, både i populärkultur och andra forum, vilket även betyder att kristologi återges om och om igen (Kärkkäinen, 2003, s.9, 15). Frågan vem Jesus var har försökt besvaras sedan kristendomens början, men nya tolkningar framkommer hela tiden i olika kontexter.

Kristologi ämnar att förstå Jesus betydelse och meningen med hans ord och handlingar, i olika kristna kontexter och historiska perioder (Kärkkäinen, 2003, s.9). Teologer har i alla tider tolkat Jesus på olika sätt och även i Nya Testamentet finns flera olika tolkningar av honom. Forskningen rör dock inte endast kristna tolkningar av Jesus utan även de som uppkommit i andra kontexter, till exempel feministiska, latin-amerikanska och afrikanska tolkningar. En av de frågor som tidigt engagerade är Jesus mänsklighet och gudomlighet. Vissa hävdar att Jesus var både mänsklig och gudomlig, andra menar att ingen kan veta något om Jesus person utan att mänskligheten endast känner honom via hans gärningar (Kärkkäinen, 2003, s.10-12).

Kristologisk forskning utgår allt som oftast från ett av två perspektiv – underifrån eller ovanifrån. Kristologi med perspektivet ovanifrån tar avstamp i en bekännelse av och tro på Kristus som den gudomlighet som framställs i Nya Testamentet. Kristologi med perspektivet underifrån tar avstamp i Jesus som en historisk person. Dessa perspektiv är avgörande för forskares resultat och argument, vilket medför att man bör göra sig medveten om vilket perspektiv som tillämpas när man läser forskning på ämnet. Perspektivet ovanifrån dominerade tidigt i forskningen, men från upplysningen till modern tid har perspektivet underifrån vunnit mark inom fältet (Kärkkäinen, 2003, s.13). Båda perspektiven har problematiska punkter som bör belysas. Kristologi ovanifrån kan inte fastställa att de tror på

rätt Jesus när andra religiösa figurer har samma budskap och karaktäristiska drag. Kristologi underifrån medför problemet att religionen och tron hela tiden skulle behöva justeras efter historiska upptäckter, vilket är nästintill omöjligt att uppnå (Kärkkäinen, 2003, s.14f).

3.2 Stranger Things

Stranger Things utspelar sig i en liten stad som heter Hawkins och startar med att en ung pojke, Will Byers (Noah Schnapp), försvinner på väg hem från sina vänner. Hans försvinnande är inte det enda, utan snart försvinner fler människor. Flera olika personer i Hawkins börjar undersöka försvinnandena, och tittaren får följa deras sökande parallellt, då de inte samarbetar med varandra förens i slutet av säsongen. Det visar sig att ett övernaturligt monster, i serien kallat Demogorgon, ligger bakom försvinnandena. Demogorgon är ett monster från en parallell värld som i serien kallas the upside-down. Demogorgon tar med sina offer till denna värld, där offren oftast går en obehaglig död till mötes (Internet Movie Database, 2017).

3.3 Eleven

Karaktären som står i fokus i analysen är flickan Eleven, tolv år gammal, som spelas av Millie Bobby Brown i tv-serien. Eleven är en karaktär vars historia hålls dold från tittaren under säsongens gång, och man får information bitvis genom till exempel flashbacks. Hon har övernaturliga krafter, hon kan tala med och se personer som befinner sig i the upside-down, samt flytta objekt med tankekraft. Dessa krafter har gjort henne intressant för forskare, som tog henne ifrån sin mamma som nyfödd och tog henne till ett statligt laboratorium i Hawkins. Eleven har alltså blivit utsatt för experiment under hela sin uppväxt. Under ett av dessa experiment händer något som forskarna inte förstår sig på, och det skapas en port mellan den vanliga världen och the upside-down – genom vilken Demogorgon försvinner ut i Hawkins och fångar sitt första offer, Will Byers.

Hon tar chansen att fly samma natt som Demogorgon släpps lös, men laboratoriets personal är hennes hack i häl och skyr inga medel för att återfå henne. Redan i första avsnittet mördas en person som försöker ta han om Eleven. Efter detta blir hon snabbt hittad av, och inbjuden i, Wills vängrupp - Mike Wheeler (Finn Wolfhard), Dustin Henderson (Gaten Matarazzo) och Lucas Sinclair (Caleb McLaughlin). Tillsammans med de tre pojkarna blir Eleven en nyckelperson i jakten på Demogorgon och sökandet efter Will. Samtidigt blir de fyra ungdomarna jagade av personal från labbet (Internet Movie Database, 2017).

4. Analys

Det här kapitlet kommer innehålla en analys av Elevenns egenskaper och handlingar och vilka av dessa som överensstämmer eller icke överensstämmer med en kristusgestalts egenskaper och handlingar. Här kommer metodkategorierna miljö, struktur, händelseförlopp och karaktärer tillämpas för att synliggöra vilka av Elevenns handlingar och egenskaper som kan ses som en kristusgestalts och vilka handlingar och egenskaper som strider mot hur en kristusgestalt bör vara. Metodkategorierna hjälper även till att klargöra vilka möjliga motiveringar som ligger bakom Elevenns handlande, alltså synliggör de hennes livshistoria så som den skildras i *Stranger Things*.

4.1 Eleven möter Mike, Lucas och Dustin

Den sista scenen i avsnitt ett lämnar Mike, Lucas och Dustin i spöregnet i skogen, stirrandes på en genomblöt och skrämmd Eleven (*Stranger Things*, 2016, S1:A1, 46:00). Den första scenen jag valt att analysera följer direkt efter detta och är den första scenen i avsnitt två (*Stranger Things*, 2016, S1:A2, 00:11-04:33).

Miljön scenen utspelar sig i är Mike Wheelers källare. Miljön är familjär för både karaktärerna och tittare, då tidigare scener utspelat sig där och tittaren får intrycket av att det är ett ställe där Mike och hans vänner spenderar mycket tid. Källaren är varm och väl upplyst. Den är möblerad på ett till synes hemtrevligt sätt med en soffa, ett bord och stolar med mera. *Strukturen* är tidsmässigt linjär, alltså sker alla händelser i scenen i kronologisk ordning. Den är även en direkt följd av scenen innan, som är den sista i avsnitt ett av *Stranger Things*.

Händelseförloppet är snabbt till följd av karaktärernas stress. Flera karaktärer pratar samtidigt och varken tittaren, eller Eleven som står i fokus, får en syl i vädret. När scenen inleds sitter Eleven på soffan i källaren med någons jacka över axlarna. Hon är andfådd och rädd. Pojkarna ställer frågor till henne som hon inte hinner svara på; finns det något nummer de kan ringa? Har hon cancer och är det därför hon har snaggat hår? Är det blod hon har på sin tröja? Lucas konstaterar att hon är skrämmande, medan Dustin slår ihop sina händer framför henne för att testa en teori om att hon är död. Hon rycker till. Mike tar kommandot och avbryter frågorna, samt hämtar torra kläder åt Eleven. Eleven tar emot dem, reser sig från soffan och börjar lyfta på t-shirten hon har på sig. Alla pojkarna ropar desperat ut

protester och Mike tar återigen ledningen och visar henne till det anslutande badrummet. Eleven ser oförstående ut, men följer med Mike dit (Stranger Things, 2016, S1:A2, 00:11-01:09).

När Mike försöker stänga badrumsdörren tar Eleven tag i den och Mike frågar om hon inte vill ha dörren stängd. Eleven svarar, för första gången sedan hon träffade pojkarna, nej. Mike påpekar glatt att hon trots allt kan tala, och lämnar en springa öppen. Eleven säger att det är okej. Mike återvänder till Lucas och Dustin som återigen betonar sin oro över Eleven. De argumenterar för att hon rymt från en psykiatrisk klinik, men Mike protesterar och presenterar en plan som innefattar att Eleven får sova över och sedan ringa på hans dörr på morgonen, så att de kan ta hjälp av Mikes mamma för att räkna ut var Eleven kommer ifrån. Lucas och Dustin lämnar Mike och Eleven, som nu byggt en koja av filtår och kuddar som blir Elevens sovplats. När de andra pojkarna gått frågar Mike vad Eleven heter. Eleven visar en tatuering på sin underarm, ”011”. Mike sträcker ut handen för att röra vid den, men Eleven hoppar bakåt för att undvika honom. Sedan pekar hon på sig själv. Mike inser att siffran är hennes namn och föreslår att de ska kalla henne El istället. De säger god natt och Mike lämnar Eleven i kojans i källaren. Scenen avslutas med att Eleven lägger sig till rätta i kojans och börjar gråta (Stranger Things, 2016, S1:A2, 01:10-04:33).

Karaktärerna som närvarar i scenen är Eleven, Mike Wheeler, Dustin Henderson och Lucas Sinclair. De är väldigt osäkra på varandra – pojkarna är misstänksamma och lite oroliga för Eleven och Eleven ser ut att hysa liknande känslor för pojkarna. Pojkarna och Eleven har precis träffats. Scenens huvudkaraktärer är Mike Wheeler och Eleven. Dessa två karaktärer verkar finna varandra direkt, men Lucas och Dustin är mer avvaktande på grund av Elevens annorlunda utseende och agerande. Eleven är uppenbart svår för pojkarna att förstå och ger inga svar på deras frågor om hennes ursprung. Eleven verkar i scenen osäker och trevande, vilket är ett vanligt drag hos en kristusgestalt i början av dennes narrativ (Axelson, 2005, s.225). Till viss del verkar hon lika förvirrad som pojkarna, då det är uppenbart att varken miljön eller den här typen av social interaktion är normalt för henne. Hon beter sig inte som pojkarna är vana vid att jämnåriga flickor gör. Hon har snaggat hår och är endast klädd i en stor t-shirt, samt föredrar att inte tala. Hon är på väg att byta om framför pojkarna, och verkar väldigt förvirrad när de panikartat protesterar, vilket talar att hon inte fått lära sig de sociala koderna som gäller i samhället. Detta talar för att hon levt isolerad och utanför det vanliga samhället, vilket bidrar till mystiken kring henne. Dessa mystiska omständigheter

Överensstämmer helt med hur en kristusgestalts narrativ vanligtvis inleds – dess ursprung är oklart och den omges av mystik (Baugh, 1997, s.205).

Baugh menar att kristusgestalter snabbt kommer in i grupp människor vilket också illustreras i den här scenen, dock inte helt oproblematiskt (Baugh, 1997, s.206). Gruppen som Eleven blir en del av må vara väldigt liten och bestå endast av killar, men de blir Elevens trygghet i säsongen. Att vara den enda kvinnan i en grupp av manliga karaktärer är inte ovanligt för en kristusgestalt av kvinnligt kön och det faktum att de tre pojkarna samt laboratoriepersonalen är de enda som vet att Eleven existerar i en stor del utav säsongen medverkar till att hon förblir ensam av sitt kön (Sjö, 2007, s.201). Problematiken består i att gruppen inte är helt överens om Elevens inkludering. Framför allt yttrar Lucas ofta sitt ogillande över saker Eleven gör eller det faktum att de inte vet särskilt mycket om Elevens bakgrund. Därför kan det argumenteras att hon inte fullt accepteras i gruppen, utan att det i huvudsak är Mike som välkomnar henne. Detta motstånd till hennes inkludering gör det omöjligt att kalla henne karismatisk, vilket de flesta kristusgestalter är (Baugh, 1997, s.206).

4.2.Minnesstunden

Miljön scenen utspelar sig i är gymnastiksalen på Mikes, Dustins och Lucas skola. Hela elevkåren är på plats för en minnesstund för Will Byers, som man förmodar är död (Stranger Things, 2016, S1:A4, 29:10-31:36). Pojkarna verkar inte alls bekväma med folksamlingen eller tillställningen. Gymnastiksalen i sig är en väldigt stor hall, med en läktare längs dess ena långsida, på vilken eleverna sitter uppradade. Personal från skolan, bland annat rektorn, står i hallens mitt och håller tal. *Strukturen* är kronologisk, men det sker ett litet hopp framåt i tiden i scenen. Detta tidshopp syftar endast till att spara tid, då scenen blivit lång och upprepande om man skildrat minnesstunden i sin helhet.

Händelseförloppet är av normalfart. Karaktärerna är inte stressade, utan allt händer i normal takt. Dustin, Lucas och Eleven sitter bredvid varandra på läktaren. Mike och Lucas konverserar om att övriga elevernas sorg är oäkta. Längre bort på läktaren sitter två pojkar som brukar mobba Lucas, Mike, Dustin och antagligen även Will. De kommenterar minnesstunden och gör narr av den. De drar till sig Mikes och de andras uppmärksamhet. Eleven lutar sig mot Mike, tittar på mobbarna och konstaterar med låg röst att de är idioter. Efter detta sker tidshoppshoppet en kort stund framåt i tiden – skolklockan ringer och minnesstunden är plötsligt slut. Medan eleverna lämnar läktaren konfronterar Mike mobbarna och ifrågasätter hur de kan skratta åt något så allvarligt. Eleven står bredvid

honom, medan Dustin och Lucas står längre bakom dem. Mobbarna försvarar sig och säger fler elaka saker om Will (Stranger Things, 2016, S1:A4, 29:10-30:38).

Eleven kollar sig över axeln mot Lucas och Dustin vars ansiktsuttryck utstrålar avsmak för mobbarnas kommentarer. Mobbarna vänder sig om och börja gå iväg. Eleven tittar på Mike, som ser sammanbiten men upprörd ut. Mike går fram och knuffar en av mobbarna i ryggen så att denne trillar omkull. Eleverna som samlats kring uppståndelsen reagerar med förvåning. Mobbaren reser sig och utropar att Mike är dödens. Han tar några steg framåt och stannar mitt i ett steg. Han ser, likt eleverna runt omkring honom, förvirrad ut. Han kan inte röra sig alls. Plötsligt missfärgas mobbarens beigea byxor och någon från klungan av elever ropar att han kissat på sig. Alla runt omkring börjar skratta. Mike vänder sig mot Eleven, som tar ögonen från mobbaren, ler mot Mike och torkar sig om näsan som blöder. Eleven, Mike, Lucas och Dustin går därifrån precis innan rektorn bryter in (Stranger Things, 2016, S1:A4, 30:39-31:36).

Karaktärerna som närvarar är Lucas, Dustin, Mike, Eleven och de två mobbarna. Mobbarna och Mike Wheeler står i centrum i scenen, men den illustrerar viktiga karaktärsdrag hos Eleven och hon begår en betydelsefull handling. I och med att hon förödmjucar mobbaren inför eleverna vinner hon förtroende hos Mike, Dustin och Lucas. I förra scenen som analyserades lyfts faktumet att kristusgestalter snabbt omges av en grupp människor (Baugh, 1997, s.206) Detta lyfts återigen här då Eleven i den här scenen tydligt går in i en beskyddarroll och skyddar gruppen, vilket Baugh menar ofta händer när kristusgestalten inkluderats i en grupp (1997, s.206). Eleven förödmjucar mobbaren efter att ha iakttagit gruppens medlemmar och deras reaktion på mobbarens prat, vilket indikerar att hennes motivation för handlingen är gruppens upprörda reaktioner, samt hotet som förs fram mot Mike. Det poängterades i tidigare att gruppen är kluven kring Elevens inkludering men i den här scenen vinner hon gruppens förtroende. Det blir inte konfliktlöst framöver, men detta är en handling som gör att Eleven blir mer uppskattad i gruppen.

Eleven vinner inte bara gruppens förtroende i scenen, utan stärker även sitt självförtroende. Kristusgestalter genomgår en rad prövningar som gör att de växer som karaktärer och får självförtroende i sin roll som frälsare och kan rädda världen från onskan (Axelson, 2005, s.225). Minnesstundscenen kan ses som en sådan prövning för Eleven, då den är utmanande på flera sätt. För det första ligger det en utmaning i att hon ska navigera och föra sig i en skolmiljö bland mängder av barn och vuxna som hon starkt skiljer sig från. Som tidigare

illustrerats är hon inte medveten om de sociala koder samhället bygger på och hennes annorlunda utseende har maskerats med hjälp av en lånad, rosa klänning och en peruk. För det andra så uppstår en konflikt som hon är aktiv i utan att avslöja sig. Hon lyckas beskydda sin grupp, likt en kristusgestalt, och hon klarar av att föra sig i det sociala sammanhanget (Baugh, 1997, s.206). Mike är fortsatt gruppens ledare, men Eleven agerar i scenariot som en beskyddare. Mike tar initiativet och konfronterar mobbarna, men när mobbaren hotar Mike och är på väg mot honom med intentionen att skada honom så bryter Eleven in och vänder situationen till Mikes och hans vänners fördel. Med hjälp av sina övernaturliga krafter skapar hon en pinsam situation för mobbaren inför väldigt många elever, vilket utan tvekan underminerar mobbarens maktposition bland eleverna. Denna handling i sig är i enlighet med en kristusgestalts agerande: Eleven försöker befria sin grupp från orättvisor de utsätts för (Baugh, 1997, s.206). Eleven räddar Mike den här gången, men i och med att hon gör det inför publik så skadar det mobbaren långsiktigt, vilket kan leda till att kränkningarna upphör.

4.3 Eleven drar sig tillbaka

Ensamhet är ett ämne som tas upp på flera olika sätt i relation till kristusgestalter. I avsnitt sex av *Stranger Things* finns en scen som skildrar ett perspektiv av Elevens ensamhet (Stranger Things, 2016, S1:A6).

Miljön i den här scenen skiftar mellan två olika platser. Den första platsen är rummet på laboratoriet där Eleven tidigare bott. Rummet är helt vitt och väggarna är kaklade. I rummet finns en säng, ett sängbord med en lampa, samt en liten byrå. De enda personliga sakerna i rummet är en teckning ovanför sängen och ett slitet gosedjur i sängen. Den andra platsen är en skog någonstans i Hawkins. Den naturliga miljön är en stark kontrast mot den tidigare kliniska miljön. I skogen skiner solen över de öppna ytorna och den tjärn som ligger i nära anslutning. *Strukturen* är inte kronologisk. Scenen inleds med en flashback till Elevens tillvaro på laboratoriet och sedan kastas tittaren tillbaka till seriens nutid och Eleven som sovit i skogen. Strukturen gör att man som tittar får en inblick i den kontemplation Eleven verkar ägna sig åt i scenen (Stranger Things, 2016, S1:A6, 14:46-16:05).

Händelseförloppet går långsamt. Inledningsvis ligger Eleven i en säng i ett mörkt rum, när någon plötsligt öppnar dörren. Lamporna tänds och forskaren som Eleven kallar ”Papa” kommer in i rummet. Papa sätter sig på sängen och ger Eleven en liten blomkruka med blommor i. Han berättar för henne att det är en speciell dag idag och frågar om hon vet

varför. Eleven tittar på blomkrukan i sin hand och skakar på huvudet. ”Idag skapar vi historia” säger Papa och tillägger; ”Idag ska vi få kontakt” (Stranger Things, 2016, S1:A6, 15:10). Efter denna interaktion förs scenens handling tillbaka till nutid. Eleven sätter sig upp med en flämtning, till synes vaknar hon upp. Runt omkring henne finns bara träd och natur, alltså har miljön bytts från laboratoriets kalla rum till en skog. Eleven är helt ensam (Stranger Things, 2016, S1:A6, 15:18). Under ett bråk mellan Mike och Lucas i en tidigare scen kunde Eleven inte kontrollera sin krafter och till följd blev blev Lucas lätt skadad. Efter den incidenten drog hon sig undan och försvann (Stranger Things, 2016, S1:A5, 38:14-39:50). Eleven går igenom skogen. I handen håller hon den blonda peruk hon fått av Mike, Dustin och Lucas för att passa in i omgivningen när de rör sig utomhus. Hon sätter sig på knä vid en tjärn och tittar ner i vattnet. Hon tar på sig peruken och ser sin egen reflektion på den stilla vattenytan. Med besvikelse tar hon av peruken igen och fokuserar blicken på sin spegelbild, på det sätt hon gör när hon använder sina övernaturliga krafter. Hennes andning blir ansträngd och till slut skriker hon ut sin frustration, vilken leder till att vattenytan bryts av något som kan liknas vid ett våldsamt skalv, och ringar på vattnet suddar ut hennes reflektion. Fåglarna i kringliggande träd flyr (Stranger Things, 2016, S1:A6, 14:46-16:05).

Karaktärerna som närvarar i scenen är Eleven och forskaren Papa. Eleven är den mest centrala karaktären i scenen och en av få scener i vilken hon är isolerad från andra människor. Efter ett gräl mellan Lucas och Mike angående om Eleven försöker hjälpa eller stjälp dem i sökandet efter Will har Eleven dragit sig tillbaka till skogspartiet som hon syns i under den här scenen (Stranger Things, 2016, S1:A5, 38:14-39:50). Eleven verkar mycket frustrerad på sig själv och utvärderar och reflekterar med säkerhet över vad som har hänt och vad det innebär för henne själv – hon har använt sina krafter mot Lucas, vilket är upprörande för alla i gruppen. Hon tänker tillbaka på, eller drömmer om, sitt förflutna och vad som hände henne i laboratoriet. Här infrias Baughs kriterium om att kristusgestalter ofta drar sig tillbaka i ensamhet (Baugh, 1997, s.207). Eleven gör inte det ofta, hon verkar snarare ogilla att vara ensam, men den här scenen utgör i säsongens kontext en brytpunkt för henne som karaktär. Här genomsyras hon av vad Axelson benämner som självtvivel och osäkerhet inför sitt uppdrag, vilket man kan se när hon försöker angripa sin spegelbild med sina krafter (Axelson, 2005, s.225).

Trots att Eleven är mycket ensam i den här scenen är det som sagt ett undantag. Hon är nästan alltid omgiven av människor från och med att hon blir introducerad till Mike, Lucas och Dustin i avsnitt två, men kan uppleva ensamhet i andra former (Stranger Things, 2016,

S1:A2, 00:11). När hon till exempel ser in i the upside-down, en upplevelse som kan beskrivas som att hon mentalt befinner sig i ett kolsvart tomrum där hon kan se enstaka andra personer, verkar hon ofta känna sig mycket ensam och utsatt (Stranger Things, 2016, S1:A6, 41:10, samt S1:A7, 32:10 till exempel). Eftersom ingen annan kan se in i the upside-down kan det vara svårt för de andra karaktärerna att förstå vad Eleven upplever och kan därför anses vara en form av ensamhet.

Vidare kan Eleven också anses ensam då hon ofta är isolerad från andra tjejer och kvinnor, vilket inte är ovanligt för kvinnliga kristusgestalter (Sjö, 2007, s.242). Eleven träffar kvinnor väldigt hastigt genom säsongen, men det är bara en kvinna hon interagerar med under säsongen. Kvinnan heter Joyce Byers (Winona Ryder) och är mamma till Will Byers, pojken som är försvunnen. I avsnitt sju möts Eleven och Joyce för första gången och Joyce intar genast en modersroll i förhållande till Eleven (Stranger Things, 2016, S1:A7, 29:13). Hon stöttar henne och spenderar tid med henne som ingen kvinna tidigare i serien gjort. Vid samma tidpunkt träffar Eleven även Mikes syster Nancy Wheeler (Natalia Dyer), men de talar bara med varandra när Eleven ser in i the upside-down och försöker hitta Nancys kompis som likt Will har försvunnit. Efter att ha lokaliserat Nancys kompis och meddelat att hon redan har dött, försöker Eleven hitta Will. Hon lyckas och med hjälp av Joyce guidande röst och lugnande handhållande lyckas hon tala med Will och be honom hålla ut tills hjälp kommer. Upplevelsen i tomrummet blir dramatisk och Eleven blir mycket rädd och gråter när hon mentalt är tillbaka i den vanliga världen. Joyce är då den som kramar om och lugnar henne. Eleven verkar, trots sin skepticism till nya människor, inte ha några problem att ty sig till moderliga Joyce (Stranger Things, 2016, S1:A7, 31:46-36:20). Under utvecklingen av sina krafter har Eleven endast ledsagats av den forskare hon kallar Papa och forskningsteamet han omges av, vilket verkar bestå av endast män. Joyce är den enda andra karaktären som ses aktivt gå in och assistera och stötta Eleven när hon använder sina övernaturliga krafter. Att kvinnliga kristusgestalter ledsagas av endast män är vanligt (Sjö, 2007, 242). Eleven kan alltså anses ensam som tjej och ensam i sina upplevelser med de övernaturliga krafterna hon har.

4.4 Elevens utvecklingsprocess

I avsnitt sex sker en personlig utveckling hos Eleven och därför kommer en scen ifrån avsnittet att lyftas här. Scenen utspelar sig kronologiskt sett efter händelserna som beskrev i uppsatsens tidigare avsnitt 4.3 Eleven drar sig tillbaka. Precis innan scenen som analyseras

börjar träffar Mike och Dustin mobbarna från minnesstunden igen. En av mobbarna drar kniv mot Dustin, och Mike tvingas hoppa ner i ett stenbrott – ett fall som utan tvekan skulle leda till hans död (Stranger Things, 2016, S1:A6, 38:20-40:05).

Miljön är huvudsakligen ett stenbrott i Hawkins. Stenbrottet har visats tidigare och är alltså inte en ny miljö för karaktärerna eller tittaren. Karaktärerna står ovanför stenbrottet, på berget som stenbrottet sprängts fram ur. Stenbrottet är en enslig plats, vilket ökar spänningen då ingen verkar kunna komma och hjälpa Mike och Dustin ur knipan. En andra miljö som skildras är Elevens syn in i the upside-down. Visionen illustreras i stort sett som ett stort, kolsvart tomrum. Det finns ingen miljö – det enda som finns är Eleven och personen hon fokuserar på att få se och mellan dem är allt svart. Tittaren får även en snabb skymt av laboratoriet. *Strukturen* är inte kronologisk. Mitt i scenen sker en flashback till när Eleven befinner sig i labbet och deltar i ett experiment, under detta experiment skildras Elevens vision av the upside-down och tomrummet. Flashbacken syftar till att ge tittaren information om hur portalen till the upside-down kom till, vilket också ger en förklaring till hur Demogorgon kom till den vanliga världen. Den hjälper också till att ge en klarare bild av Elevens självbild och varför hon har varit så frustrerad på sig själv tidigare.

Händelseförloppet går snabbt, då karaktärerna är arga och rädda. I och efter flashbacken sker saker och ting mycket långsammare än innan. Scenen inleds med att Eleven dyker upp och med hjälp av sin övernaturliga krafter stoppar hon Mikes fall för att sedan lyfta tillbaka honom över bergskanten. Hon knuffar omkull den ena mobbaren och bryter den andres arm så att han tappar sin kniv, även detta med hjälp av sina krafter. De springer ifrån platsen. Dustin skriker efter dem att nästa gång kommer Eleven att döda dem. Det rinner blod hur Elevens näsa och hon faller ihop av kraftansträngningen som krävdes för att rädda Mike och skada mobbarna. Därefter sker en flashback. Eleven befinner sig i en helt kolsvart omgivning som tittaren lärt sig känna igen från de andra gångerna Eleven tittat in i the upside-down. Hon ser Demogorgon på avstånd. Monstret står med ryggen mot henne och märker inte att hon går fram till det. Eleven är märkbart rädd för monstret. Hon sträcker ut en skakande hand för att röra vid det och direkt vid kontakten vänder sig monstret om och vrålar mot henne. Eleven börjar skrika och forskarnas instrument ger konstiga utslag. Lamporna i forskningslaboratoriet börjar blinka och människor börjar springa runt i skräck. Väggen i laboratoriet spricker och man hör Demogorgons vrål från andra sidan (Stranger Things, 2016, S1:A6, 40:26-42:24).

Efter detta kastas historien tillbaka till berättelsens nutid. Mike undrar bekymrat om Eleven är okej. Eleven börjar gråta och säger att hon är ledsen, varpå Mike undrar varför. Eleven erkänner att det var hon som öppnade porten till den parallella världen som Demogorgon kommer ifrån. Med bestörtning säger hon att det är hon som är ett monster. Eleven fortsätter gråta och det märks att detta är något hon funderat på en längre tid, och att det antagligen har upptagit hennes tankar sedan bråket med Lucas som handlade om hennes godhet eller ondska. Mike ler mot henne och förklarar att hon inte alls är ett monster, eftersom hon just räddat honom (Stranger Things, 2016, S1:A6, 42:24-42:51). Eleven ser förvirrad men fortfarande ledsen ut och Mike upprepar ”Förstår du? Du räddade mig” (Stranger Things, 2016, S1:A6, 42:52). Mike drar in Eleven i en kram och Eleven slutar gråta. Hon lägger huvudet på Mikes axel och ser lättad ut, samtidigt som Dustin håller om dem båda (Stranger Things, 2016, S1:A6, 42:52-43:21).

Karaktärerna som står i centrum är först Mike och sedan Eleven. Även Dustin, mobbarna och Demogorgon närvarar i olika sekvenser. Här syns en personlig utveckling hos Eleven. Hon går från att ha internaliserat en rädsla för sina krafter och vad de gör henne till – ond eller god – till att erkänna sin skuld i det som händer. Mike validerar hennes upplevelser, men förklarar att hon inte är ett monster eftersom hon har räddat honom nu. Detta visar Eleven att allt hon gjort tidigare är irrelevant och att det är besluten hon fattar nu som definierar vem och hur hon är. Eleven litar på Mike och tar till sig detta och det verkar göra henne lättad och lugn. Här syns utöver den personliga utvecklingen en fördjupning av Mike och Elevens relation. Det är ett ögonblick som är avgörande för Elevens beslut att offra sig i slutstriden, då Eleven nu, likt en kristusgestalt, har accepterat sin roll och dess konsekvenser (Axelson, 2005, s.225).

Eleven utvecklar inte bara sin personlighet och sitt självförtroende under säsongens gång, utan även sina förmågor. Kvinnliga kristusgestalter får normalt sett inte lika stort utrymme att utvecklas, varken i sin personlighet eller sina förmågor, som manliga kristusgestalter men detta är inte fallet för Eleven (Sjö, 2007, s.241). Hennes övernaturliga krafter verkar utvecklas under säsongens gång – hon gör mer och mer kraftfulla saker. Det innebär i och för sig inte att hon inte redan i början hade kraften att till exempel döda ett flertal personer samtidigt, men i vilket fall som helst så använder hon den inte. Våldet i hennes användning av sin telekinesi ökar också desto längre säsongen går och motiven går från att vara beskyddande till att vara mer hämnddrivna. I början av säsongen får hon en mobbare att kissa på sig, som beskrevs i analysen av minnesstund-scenen i avsnitt fyra, för att han är på

väg att skada Mike (Stranger Things, 2016, S1:A4, 29:10-31:36). Här brukar hon våld som inte ger några bestående men, utan snarare sårar stolthet för att beskydda sina vänner. I scenen från avsnitt sex som beskrivits här bryter hon mobbarens arm och här är det svårare att med säkerhet fastställa vilken drivkraft som ligger bakom handlingen (Stranger Things, 2016, S1:A6, 40:26-42:42). Hon inleder med att föra Mike över klippkanten och tillbaka i trygghet så faran för Mikes liv är redan över när hon vänder sig mot mobbaren och utan en sekunds tvekan bryter dennes arm. Hennes tveklöshet och ursinnet hon utstrålar gör det troligast att hämnd är den största drivkraften, men man bör ha i åtanke att det är ett tolvårigt barn som reagerar på att hennes bästa vän hetsas till att offra sitt liv, vilket gör att hon kan tolkas som rädd.

I säsongens sista avsnitt dödar Eleven ett stort antal personer ur laboratoriepersonalen efter att de omringat Eleven och hennes vänner i en korridor (Stranger Things, 2016, S1:A8, 26:10-28:04). Dessa människor skiljer sig till viss del från mobbarna. Mobbarna var elaka och utsatte Elevens vänner för kränkningar, men eftersom de är barn tillskrivs de inte någon större ondska och är inte heller ett hot för någon annan än just Eleven och hennes vänner. Personalen från laboratoriet är en del av mörkläggningen av Demogorgons existens, Will Byers försvinnande samt har hänsynslöst mördat människor för att återfå Eleven vars krafter de vill utnyttja för nationens vinning. De är inte bara ett hot mot Eleven och pojkarna utan mot hela staden, även om staden är omedveten om faran. Därmed eliminerar Eleven, genom en våldshandling, inte bara människor som behandlat henne illa utan ett hot som innebär fara för hela Hawkins och i förlängningen även landet. Handlingen ger inte bara hämnd, utan beskyddar även hennes omringade vänner och staden, samt undanröjer ondska.

Dessa våldshandlingar innebär stora skillnader mellan Eleven och ett kristuslikt beteende. Att utan tvekan döda flertalet personer är långt ifrån den typen av handling som Jesus genomför eller förespråkar, utan ger snarare uttryck för ondska. Jesus fick som bekant utstå både kränkningar och lidande men han tog aldrig ut någon hämnd på sina motståndare, men det är något man ofta bortser från i amerikansk populärkultur (Axelson, 2005, s.228). Istället är det vanligt att kristusgestalten brukar våld för att utplåna ondska eller hämnas en orätt, såsom Eleven gör (Axelson 2005, s.226f). Det accepterade våldsbruket grundar sig i publikens vilja att se historiens hjälte eller hjältinginna utdela hämnd och man omfamnar omedelbar rättvisa. Det är vanligt att filmhjältar både brukar våld och samtidigt har ett messias-uppdrag (Axelson, 2005, s.227). Alltså är Elevens våldsamma handlingar inte alls särskilt kristuslika, snarare tvärtom, men de är inte ovanliga för en messiansk hjälte eller

hjäلتinna i modern, amerikansk populärkultur. De våldsamma handlingarna innebär också lidande för Eleven som ofta blir väldigt svag och mår dåligt efter att hon begått dem. Hennes våldsamma handlingar blir i vissa fall en uppoffring för gruppen eller stadens säkerhet. En kristusgestalt dör inte bara för andras vinning, de utsätter sig också för lidande för andras skull (Baugh, 1997, s.207)

4.5 Elevens kristuslika röst

Som redan tidigare konstaterats har Eleven en särskild position i *Stranger Things* handling. Hennes kontakt med övernaturliga krafter är något ingen annan karaktär innehar. Hur den här kraften fungerar och vad som styr den är alltså oklart i säsong ett av tv-serien. Ingen förklaring ges till varför just Eleven har de krafter hon har, men krafternas exklusivitet gör att Eleven framstår som utvald. Hon blir den ledande karaktären i jakten på Will Byers, trots att hon aldrig har träffat honom och hon är den enda som förmedlar information om övernaturliga fenomen till de andra människorna i serien. Detta skildras i flertalet scener, till exempel i avsnitt 7 när hon tar reda på var Will befinner sig i the upside-down för att hans mamma och en annan karaktär ska försöka gå in i den parallella världen och hämta hem honom (Stranger Things, 2016, S1:A7, 31:35-36:10).

Ett annat exempel på hennes särskilda kunskap och att hon förmedlar den för att upplysa sina vänner finner vi i avsnitt två (Stranger Things, 2016, S1:A2). *Miljön* är återigen Mikes källare, en familjär och nästan mysig omgivning. Den utgör en trygg plats för Eleven, Mike, Dustin och Lucas. *Strukturen* är kronologisk och inga tidshopp sker. Det är en kort scen som ändå tydligt visar Elevens särskilda position. *Händelseförloppet* är långsamt. Alla konversationer och förflyttningar sker långsamt och skapar spänning och frustration hos både karaktärerna och tittaren. Pojkarna har diskuterat huruvida Will lever eller inte, samt om de ska tro på att Eleven fått kontakt med honom vid ett tidigare tillfälle. Eleven går fram och sätter sig vid det bord där pojkarna spelade ett spel med Will samma kväll som han försvann. Hon sluter ögonen en stund. När hon sedan öppnar dem igen tar hon upp en av spelpjäserna i handen och säger Wills namn. Pojkarna reagerar med förvåning, då hon håller i den spelpijäs som representerar Will i spelet. Dustin förundras över hennes, vad han kallar, superkrafter. Mike sätter sig på stolen bredvid Eleven och frågar om hon sett Will i skogen där de tidigare hittat henne. Eleven svarar inte, utan föser med sin arm ner alla spelpijäser utom två på golvet. Sedan vänder hon på spelplanen så att den ligger upp och ned. Spelplanens baksida är svart, medan den sidan man faktiskt spelar på är vit med någon form

av uppritad spelplan på. Hon sätter ner Wills spelpjäs på baksidan av spelplanen. Mike säger att han inte förstår och Eleven svarar att Will gömmer sig. Mike undrar om Will gömmer sig från de onda männen, alltså laboratoriepersonalen som jagar Eleven, men Eleven skakar på huvudet. Eleven ställer ner spelpjäsen som symboliserar spelets farligaste monster på spelplanen bredvid Will. Pojkarna reagerar med förtvivlan (Stranger Things, 2016, S1:A2, 40:13-41:45).

Karaktärerna som medverkar i scenen är Mike, Eleven, Dustin och Lucas. Eleven är utan tvekan scenens huvudkaraktär då hennes agerande står i centrum. Hon försöker att ge information till pojkarna om Will för att hjälpa till, men också för att bevisa att hon inte ljuger för dem utan faktiskt vet var han finns. Pojkarna må inte förstå vad Eleven menar, men informationen hon förmedlar blir längre fram avgörande för att de ska kunna räkna ut vad det är som har hänt Will och hur de ska kunna få tillbaka honom. Pojkarna mottar Elevens information, skapar teorier och finner till slut en vetenskaplig förklaring som kan hjälpa dem att förstå vad Eleven menar med sin symboliska vändning utav spelplanen. Eleven är den enda som står i kontakt med en övernaturlig kraft, som tillsammans med andra karaktärers vetenskapliga tänkande och detektivarbete ger dem svaren på frågorna de ställer sig. Ibland undanhåller Eleven värdefull information för att beskydda sina vänner, vilket inte uppskattas av dem och leder till konflikt mellan Eleven och gruppen (Stranger Things, 2016, S1:A5, 38:15-39:45). Problematiken med vilken information Eleven bör delge och när är en svår avvägning för Eleven, men konflikterna som orsakas av detta sätter inga permanenta spår i gruppen som visar tilltro till henne ändå. I slutstriden är Eleven den enda som kan stoppa Demogorgon och på så sätt befria Mike, hans vänner och staden Hawkins vilket är ett uppdrag som är en vital del av en kristusgestalt (Baugh, 1997, s.207 och Axelson, 2005, s.225).

Denna särställning ger henne en kristuslik röst i serien, med vilket menas att hon står i unik kontakt med en övernaturlig makt, använder sin kunskap om den för att vägleda sin omgivning och till slut för att rädda ett stort antal människor från undergång. Det faktum att Eleven är en flicka verkar inte på något sätt stå i vägen för hennes unika position eller hennes kontakt med det övernaturliga, trots att detta är vanligt (Sjö, 2007, 238-239). Om man dock ser på hennes situation utifrån Axelsons förståelse av messiasmetaforen så blir det komplicerat. Messiasmetaforen, som är grunden för kristusgestalter enligt Axelson, behöver innehålla ett utvalt folk, från vilket en kristusgestalt sedan kliver fram som i enlighet med Guds vilja leder det utvalda folket (Axelson, 2005, s.221). Elevens unika förmågor gör att

hon kan ses som utvald. Hon tar dock sällan ledarrollen, som ofta Mike kliver in i, utan anammar snarare en beskyddande roll. I relation till Axelsons beskrivning av messiasmetaforen är det också problematiskt att det inte verkar förekomma något utvalt folk, från vilket Eleven har blivit utvald (Axelson, 2005, s.218).

Ett utvalt folk kännetecknas av att de är förtryckta, men blir befriande av Gud (Axelson, 2005, s.218). Elevens vänner – Mike, Dustin och Lucas – kan varken ses som förtryckta eller befriande av en högre makt. Innan hon blev en del av Mikes, Dustins och Lucas grupp så bodde hon på laboratoriet och de människor hon hade omkring sig då kan inte heller anses förtryckta eller befriande. Eleven saknar helt enkelt förankring i exodusmetaforen. Exodusmetaforen är grunden för messiasmetaforen, enligt Axelson, och det blir även i messiasmetaforen svårt att känna igen Eleven främst på grund av att det är oklart i vilken grad hon står i relation till gud (Axelson, 2005, s.221). Det finns inte några tecken genom säsongen på att Elevens kontakt med det övernaturliga skulle vara en gudagåva, men det finns å andra sidan inga tecken på att det inte skulle vara det. Källan till kraften och anledningen till att Eleven har fått den är okänd genom hela säsongen. I slutstriden finns det dock ett ögonblick som kan tolkas som ett tecken på att Elevens krafter är del av något större. När hon förgör Demogorgon lyser plötsligt en ljuskälla i Demogorgons bröstorgon och växer sig starkare och starkare tills Demogorgon upplösts (Stranger Things, 2016, S1:A8, 33:11-37:12). Detta har aldrig hänt tidigare när Eleven använt sina krafter och kan tolkas som ett tecken på gudomligt ingripande. En sådan tolkning kan dock med lätthet anses vara alltför långdragen och därför läggs inte avgörande vikt vid den.

4.6 Slutstriden

Slutstriden som analyseras här är en väldigt lång scen som visas fragmentariskt i avsnittet, då den varvas med andra karaktärers upplevelser. De andra karaktärernas upplevelser påverkar inte på något sätt det som händer i slutstriden. Eftersom händelserna som utspelar sig hänger ihop både kronologiskt och sett till handlingen har jag valt att räkna hela slutstriden som en scen och helhet, trots att den tidsmässigt är utspridd i avsnittet.

Miljön som scenen utspelar sig i är en skola som både karaktärerna och tittaren är familjär med. *Miljön* görs dock till viss del främmande genom att de händelser som sker där är händelser som vanligtvis inte hör hemma i en skola. Våldet och mörkret bidrar med en extra känsla av obehag och belyser hur unga karaktärerna som står i centrum för den här scenen verkligen är. *Strukturen* i scenen är kronologisk och inga tidshopp sker. Det enda som

avbryter händelseförloppet är alltså perspektivskiften till andra karaktärers upplevelser, men dessa kommer att ignoreras då de inte påverkar slutstriden.

Händelseförloppet är inledningsvis hastigt. Mike springer ut från skolan för att undersöka ett ljud och ser militärfordon parkera på skolgården. Ett stort antal, tungt beväpnade personer hoppar ur fordonen och någon ropar ut order. Mike inser att det är personalen från Hawkins laboratorium som hittat dem. Han springer in igen utan att bli sedd. Inomhus erbjuder Dustin och Lucas chokladpudding för att muntra upp Eleven och ge henne lite styrka tillbaka (Stranger Things, 2016, S1:A8, 26:10-27:08). Hon är svag efter att kastat en van genom luften tidigare under dagen, samt att ha spenderat lång tid med att titta in i the upside-down för att hitta Will (Stranger Things, 2016, S1:A7, 04:10, 32:00-36:03). Mike rusar in och ropar att de har blivit hittade. Flera korta ögonblick av beväpnade personer och militärer som systematiskt söker igenom skolan följer. En grupp stöter på kvartetten som flyr för sitt liv. Fler och fler grupper av beväpnad personal dyker upp och till slut är Mike, Dustin, Lucas och Eleven omringade i en korridor. Eleven står ansikte mot ansikte med en kvinna och två beväpnade män. Eleven sänker huvudet lite och fokuserar sin blick på kvinnan som står i mitten. Alla närvarande militärers ficklampor börjar blinka, uppenbart påverkade av Elevens krafter. Det börjar rinna blod ur kvinnans och de två männens ögon. Kameran riktas tillbaka till Eleven, vars näsa börjar blöda. Alla militärer som omringar barnen blöder från ögon och näsa i några sekunder innan de faller till marken – döda. Eleven faller också till marken, blodet under näsan är kvar och trots att Mike skakar henne om och om igen så vaknar hon inte upp (Stranger Things, 2016, S1:A8, 27:09-28:04).

Mike påpekar att Eleven knappt andas, när forskaren även känd som Papa dyker upp i korridoren. Med sin sedvanliga barska röst beordrar han att pojkarna ska hålla sig borta från Eleven. Mike förklarar att han kommer behöva döda dem innan de lämnar Eleven, men alla tre pojkarna blir infångade av militärer som smugit sig på dem från andra sidan av korridoren. De kämpar lönlöst mot militärernas grepp och Papa reser Eleven från golvet och får henne att vakna till. Mike blir rasande. Papa förklarar för Eleven att hon är sjuk, men att han ska ta med henne hem till laboratoriet och göra henne frisk igen. Eleven tittar på honom en stund innan hon säger ”ond”. Hon upprepar ordet igen och sträcker sig sedan efter Mike, för svag för att kunna ta sig till honom. Hon säger hans namn upprepade gånger och Mike blir synligt upprörd. Mitt i Elevens kamp mot Papa och pojkarnas kämpande mot militärerna börjar lamporna blinka. Alla stannar upp. Mike säger ordet blod med en ton som bara kan beskrivas som skrämmande. En vy över skolkorridorens golv visas – döda kroppar och blod finns

överallt. Väggen i korridoren ser ut att spricka och efter två dunsar förstörs väggen och Demogorgon klättrar ut genom hålet den lyckats slå upp. Alla militär och all labbpersonal riktar sin uppmärksamhet – och sina vapen – mot Demogorgon och ger pojkarna en chans att ta Eleven och börja springa därifrån. Demogorgon, trots att den blir beskjuten av flertalet automatvapen, kastar sig över Papa (Stranger Things, 2016, S1:A8, 29:16-31:25).

Återigen tydliggör Eleven sin roll som beskyddare över gruppen, samt gör uppoffringar för att kunna säkerställa gruppens trygghet. Hon dödar de onda motståndarna och skipar rättvisa, vilket tidigare konstaterats vara vanligt i modern populärkultur (Axelson, 2005, s.226f). Det är också värt att notera att när hon konfronteras av Papa så tar hon efter en stunds betänketid avstånd från honom och tyr sig till Mike. Hela säsongen och dess handling genomsyras av det godas kamp mot det onda, och det onda har presenterats i olika former; mobbare, Demogorgon, personalen på laboratoriet. Eleven själv har också begått våldsamma handlingar genom säsongens gång som kan tolkas som onda i sig självt. Att Eleven så tydligt markerar att Papa är en ond människa och gör ett medvetet val att alliera sig med det goda, Mike, mot Papa gör det uppenbart att hon en gång för alla gör upp med sin historia med laboratoriet. Hennes tidigare självbild av att vara ett monster verkar inte längre finnas kvar när hon med bestämdhet allierar sig med det goda.

Avståndstagandet från Papa blir den definitiva brytningen mellan Eleven och laboratoriet och innebär med stor säkerhet emotionellt lidande för henne, då Papa är mannen som uppfostrat henne och hjälpt henne utveckla sina övernaturliga krafter. Detta verkar dock inte spela någon roll och Eleven visar tydligt att hon är dedikerad till de godas kamp. Hon är genom hela säsongen i bråk med laboratoriets personal, vilket kan ses som den enda auktoriteten som närvarat i hennes liv. Baughs kriterium om osämja med auktoriteter infrias (Baugh, 1997, s.207). Uppgörelsen med sitt förflutna åsamkar henne inte endast emotionellt lidande, utan även fysiskt då kraftansträngningen som krävdes för att döda personalen var mer krävande än något hon gjort tidigare. Eleven verkar döende. Detta infriar Baughs kriterium om ett kristligt inspirerat lidande och hennes uppgörelse visar att hon kliver fram och är redo att rädda världen (Baugh, 1997, s.209, och Axelson, 2005, s.225). Eleven fullständiggör sin roll som frälsare i flera steg och prövningar som är utspridda under säsongen, men detta är det slutgiltiga steget. Efter detta ställningstagande finns ingen ambivalens från hennes sida angående om var hon står i kampen mellan ont och gott.

Scenens nästa sekvens följer direkt på den förra om man ser till händelseförloppet. Miljön är mörkare och dystrare – skolan som tittaren och karaktärerna är vana att se den har nu förvandlats till en blodig mardröm. Barnen flyr genom korridorerna, in i ett klassrum. Dustin lägger ner en svag och smärtad Eleven på en bänk och Mike är omedelbart vid hennes sida. Utanför smattrar skott från automatvapen och alla lamporna blinkar fortfarande. Eleven fattar Mikes händer och Mike ber henne hålla ut lite till. Han förklarar att den onda mannen, Papa, är borta, att när det här är över kan Eleven flytta in hos hans familj och de kan gå på skolbalen tillsammans. Eleven ber honom med tårfylld, svag röst att lova och det gör han. Skrik och dunsar hörs precis utanför dörren till klassrummet, någon avlossar skott och Demogorgons morrande hörs. Pojkarna vänder sin uppmärksamhet mot dörren, som slås av gångjärnen av Demogorgon. Panikslagna och skrikandes skriker pojkarna till verket och Lucas tar fram sin slangbells medan Dustin och Mike ger honom stenar från en ryggsäck (Stranger Things, 2016, S1:A8, 33:07-34:30).

Lucas skjuter tre gånger, men det gör ingen skada. Fjärde gången träffar han rakt i Demogorgons gap och Demogorgon slungas tvärs genom klassrummet och dess rygg träffar svarta tavlan. Pojkarna ser förvånade ut, men så kliver Eleven fram bakom dem och går långsamt emot Demogorgon, med blicken fokuserad på monstret. Plötsligt saktas händelseförloppet ner och i kontrast till paniken innan så sker allting väldigt långsamt och behärskat. Elevens ögon lyser röda och det rinner blod ur hennes öron och näsa. Mike kastar sig fram för att stoppa henne, men hon kastar honom bakåt med en enkel handrörelse. Demogorgon kämpar fruktlöst mot Elevens krafter. Eleven tittar sig över axeln på sina vänner och allting tystnar. Mike gråter och Eleven säger adjö till honom. Hon utstrålar uppgivenhet, men så riktar hon tillbaka blicken mot Demogorgon och är plötsligt beslutsam (Stranger Things, 2016, S1:A8, 34:31-36:03). ”No more”, säger hon till monstret och sträcker ut sin hand mot det – med sin handflata i höjd med monstrets bröstorg (Stranger Things, 2016, S1:A8, 36:04).

Demogorgon ger ifrån sig ett öronbedövande skrik. Monstret sträcker sig efter henne och Eleven får använda alla krafter hon har för att hålla det tillbaka. Hennes ögon mörknar och blodådrorna i hennes ansikte blir mer och mer distinkta. Hon skriker rakt ut och ett ljus skiner upp i Demogorgons bröstorg. Demogorgon och Eleven skriker båda två, men ljuset blir starkare. Pojkarna blundar och håller för sina öron. Eleven fortsätter skrika och i takt med att ljuset blir starkare börjar Demogorgon upplösas i någon form av moln av partiklar. Molnet växer i takt med att Demogorgon förlorar sin fasta form och omger till slut Eleven.

Skriken tonas ut, plötsligt är det tyst och lamporna tänds. Pojkarna tittar upp mot tavlan och tar bort händerna från öronen. Eleven och Demogorgon är borta, de sista partiklarna av molnet faller till marken. Mike springer fram, tätt följd av Dustin och Lucas, och ropar Elevens namn och hennes smeknamn El – men får inget svar (Stranger Things, 2016, S1:A8, 36-05-37:12).

Karaktärerna som deltar i scenen är Eleven, Mike, Lucas, Dustin, Papa och Demogorgon, plus ett dussintal namnlösa karaktärer. Eleven spelar en vital roll i scenen, eftersom hon står för de flesta handlingarna. Slutstriden medför en, i ordets mening av att försvinna och inte komma tillbaka, dödlig utgång för både Demogorgon och Eleven. Hon dyker inte upp i resten av avsnittet och man får som tittare inte vet vad som hänt henne. Detta innebär att hon inte genomgår någon form av uppståndelse i säsong ett, vilket är något kristusgestalter ofta gör (Baugh, 1997, s.210). Här syns dock tydligt vad Axelson beskriver som att kristusgestalter kliver fram för att döda ondskan och befria världen (2005, s.225). Hon kliver bokstavligen fram framför pojkarna, dödar Demogorgon och räddar därmed inte bara sina vänner och speciellt Mike, utan i förlängningen alla i Hawkins och eventuellt världen, beroende på vilken framfart Demogorgon skulle fortsatt med om inte Eleven hade dödat den. Elevens handlingskraft, både här och genom hela säsongen, överensstämmer med trenden att kvinnliga kristusgestalter blir mer självständiga och omkullvärlar de könsroller som tidigare inneburit att de tillskrivits en mer passiv roll (Sjö, 2007, s.240). Denna handling överensstämmer också med Baughs kriterium att kristusgestalter väljer att offra sig själv för att rädda andra, antingen en person eller hela mänskligheten och Eleven gör till synes uppoffringen för huvudsakligen Mikes skull då hon tar sig tid att säga adjö till honom, men räddar i förlängningen väldigt många fler människor än Mike (Baugh, 1997, s.207).

Denna scen befäster också uppfyllandet av kriteriet som gäller att kristusgestalten skildras i ett metaforiskt lidande. Eleven är uppenbart svag och döende innan hennes framträdande som frälsare. Baugh påpekar också att ibland skildras blodsutgjutelse av kristusgestalten och ibland anses denna blodsutgjutelse vara nödvändig för uppoffringen som skall rädda mänskligheten (Baugh, 1997, s.209). Det är möjligt att tolka Elevens blödande näsa och öron, samt hennes röda ögon som en symbol för sådan blodsutgjutelse, men det är också möjligt att argumentera emot. Hon blöder näsblod nästan alla de gånger hon använder sina krafter, dock lyser hennes ögon aldrig röda innan slutscenen. Hon blöder mer än vanligt och även ur öronen, men som sagt rör det sig om en tvetydig tolkning. Frälsarögonblicket är dock mycket tydligt utformat, då ett ljus skiner upp inuti Demogorgon och växer i styrka

tills Demogorgon upplöses. Det är ett klassiskt val av symbolik – mörker som ger vika för ljus (Sigurdson och Axelson, 2005, s.122). Även det som sker direkt efter kan anses bekräfta frälsningsögonblicket. Så fort molnet lagt sig och Demogorgon är borta så tänds alla lampor och fungerar återigen normalt. Ljuset har besekrat mörkret.

5. Slutsatser

Syftet med den här uppsatsen har varit att genom en narrativ analys undersöka hur Eleven kan tolkas som en kristusgestalt. Frågeställningarna har sett ut som följer; 1) Vilka karaktäristiska drag delar Eleven med en kristusgestalt, samt vilka saknar hon? 2) Vilka av Elevens handlingar är i enlighet med, och vilka av hennes handlingar strider emot, hur en kristusgestalt agerar? För att finna svaret på dessa två frågor har olika scener som är betydelsefulla för Elevens narrativ valts ut och analyserats med hjälp av fyra kategorier – miljö, struktur, händelseförlopp och karaktärer. Med dessa kategorier har det blivit möjligt att beskriva scenerna och synliggöra Elevens egenskaper, hennes handlingar samt hennes motivation för att sedan kunna diskutera huruvida dessa är förenliga med hur en kristusgestalt är och agerar. Axelsons förståelse av vad en kristusgestalt är samt Baughs åtta kriterier har utgjort definitionen av hur en kristusgestalt är och handlar, vilket alltså är den så kallade mall som Eleven jämförts med, men hennes narrativ har även ställts i relation till tidigare forskning på området.

Axelson och Baughs teorier kring kristusgestalter har varit avgörande för att få en ökad förståelse inte bara för hur en kristusgestalt är och handlar på vita duken utan även hur en kristusgestalts bakgrund ser ut, förankrad i exodus och messiasmetaforen. Eleven genomgår en omfattande karaktärsutveckling under säsong ett av tv-serien *Stranger Things*. I början av säsongen skildras hon som osäker och förvirrad, då hon lämnat ett väldigt isolerat liv på ett laboratorium och nu får uppleva det vanliga samhället Hawkins (*Stranger Things*, 2016, S1:A2, 00:11-04:33). Senare utvecklats hon genom en rad utmaningar som stärker hennes självförtroende och får henne att acceptera sitt uppdrag att rädda världen (exempelvis: *Stranger Things*, 2016, S1:A4, 29:10-31:36). Dessa karaktärsdrag är väl överensstämmande med en kristusgestalts utveckling (Axelson, 2005, s.225). Eleven kan inte anses karismatisk, vilket kristusgestalter oftast är (Baugh, 1997, s.206). Hennes självbild utvecklas från att ha ansett sig vara ett ont monster som skadar människor till att acceptera sitt öde och offra sig för andras vinning (*Stranger Things*, 2016, S1:A6, 42:24-43:21). Hon antar en beskyddande roll och ser till att människor som utsätter hennes vänner för orättvisor straffas, likt en kristusgestalt (Baugh, 1997, s.206). Hennes egenskaper och karaktäristiska drag stämmer till stor del in på en kristusgestalts, men hon saknar vissa karaktärsdrag som är viktiga exempelvis karisma.

Hennes handlingar stämmer till stor del in på Baughs kriterier, med undantag för en uppståndelse som helt och hållet uteblir (1997, s.205-210). Hennes allt annat än kristuslika motiv för handlingarna och hennes återkommande användning av våld gör dock att tolkningen av henne blir ambivalent. Att bruka våld och utkräva hämnd är inte handlingar som förknippas med Jesus, som snarare är en symbol för förlåtelse, men är något som Eleven utför vid upprepade tillfällen, exempelvis i avsnitt sex när hon hämnas på en mobbare som hetsat Mike att hoppa ner i ett stenbrott (Stranger Things, 2016, S1:A6, 42:24-43:21). Tidigare forskning pekar dock på att det inte är ovanligt att kristusgestalter är väldigt våldsamma för att skapa vill tillfredsställa publikens behov av omedelbar rättvisa (Axelson, 2005, s.226). Elevens handlingar kan alltså till stor del tolkas som överensstämmande med en kristusgestalts handlingar, men eftersom hon inte med sina handlingar och egenskaper kan uppfylla alla Baughs kriterier kan hon därför inte anses vara en kristusgestalt enligt den här undersökningen.

Eleven skiljer sig från en kristusgestalt då hon saknar förankring i exodus-metaforen och messias-metaforen, vilka anses vara grunden för en kristusgestalt (Axelson, 2005, s.217-218, 221-222). Den övernaturliga kraften som figurerar i serien och ger Eleven sin unika position är odefinierad och det är svårt att dra paralleller mellan den och gudomligheten i metaforerna. Sammanfattningsvis kan man konstatera att Elevens karaktärsdrag och handlingar till viss del stämmer överens med de av en kristusgestalt, men hon saknar förankring i de bakomliggande metaforerna som beskriver kristusgestaltens bakgrund. Hennes våldsbruk och hämndbegär distanserar henne ytterligare från att vara kristuslik, trots att det inte är ovanligt hos kristusgestalter. Hon uppfyller inte heller samtliga utav Baughs kriterier.

Undersökningen har vissa begränsningar som varit avgörande för resultatet. Beslutet att endast inkludera material från tv-seriens första säsong trots att det finns en andra säsong tillgänglig kan kritiserars. Detta har stor påverkan på resultatet, som mycket väl kunnat se annorlunda ut om säsong två inkluderats. Det finns även en tredje säsong planerad, vilket bidrar med ytterligare material som kan omkullkasta tolkningar och argument som förs fram i den här uppsatsen. Då undersökningen endast fokuserar på en karaktär ger den inte grund för några generella slutsatser kring kvinnliga kristusgestalter i dagens populärkultur. Det fanns en tanke under arbetets gång att även applicera ett genusvetenskapligt perspektiv kring kvinnlighet på studien, men det var mycket svårt att finna forskning som kändes lämplig att applicera på en karaktär som endast är tolv år gammal. Trots att, som tidigare nämnts, det är omöjligt att genomföra tolkningar av den här typen av visuellt material på ett helt objektivt

sätt så har jag haft som målsättning att vara så objektiv jag kan under arbetets gång. En annan målsättning har varit att undvika att göra allt för långdragna tolkningar, vilket skulle underminera resultatets trovärdighet.

Valet att endast inkludera material ur *Stranger Things* första säsong öppnar för framtida forskning att undersöka Elevens karaktärsutveckling. Det finns omfattande forskning om både förhållandet mellan populärkultur och religion och kristusgestalter, vilket lägger grunden för framtida forskning om hur de religiösa teman, karaktäriseringar och budskap som skildras i populärkultur utvecklas över tid. I den här uppsatsen återfinns den redan tidigare identifierade trenden att kristusgestalter i omfattande utsträckning brukar våld, trots att det inte är kristuslikt, vilket tydligt visar att vad det innebär att vara en kristusgestalt omförhandlas i modern populärkultur, samt aktualiserar frågan om huruvida den typen av våldsbejakande karaktärer bör kallas kristusgestalter överhuvudtaget. Vidare bör forskningen vända blicken mot kvinnliga kristusgestalters utveckling, som idag inte är lika efterforskad som manliga kristusgestalters skildringar (Sjö, 2007, s.14).

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Tv-Serie:

- Stranger Things, säsong 1, avsnitt 1 "Del ett: Will Byers försvinnande". 2016. Netflix.
- Stranger Things, säsong 1, avsnitt 2 "Del två: Knäppisen på Maple Street". 2016. Netflix.
- Stranger Things, säsong 1, avsnitt 4 "Del fyra: Kroppen". 2016. Netflix.
- Stranger Things, säsong 1, avsnitt 5 "Del fem: Loppan och akrobaten". 2016. Netflix.
- Stranger Things, säsong 1, avsnitt 6 "Del sex: Monstret". 2016. Netflix.
- Stranger Things, säsong 1, avsnitt 7, "Del sju: Badkaret". 2016. Netflix.
- Stranger Things, säsong 1, avsnitt 8 "Del åtta: Upp och Ner". 2016. Netflix.

Litteratur:

- Appelros, Erica (2009). "Tänk om Jesus hade varit min syster". *Svensk Teologisk Kvartalskrift* 85 (1): s. 8-13
- Axelsson, Tomas (2005). "Messias med rätt att döda – om militanta Kristus-gestalter i Hollywood" i *Film och Religion: Livstolkning på vita duken*, Tomas Axelsson och Ola Sigurdson (red). Örebro: Cordia, s. 215-241
- Axelsson, Tomas och Sigurdson, Ola (2005). "Film och Religion – en inledning" i *Film och Religion: Livstolkning på vita duken*, Tomas Axelsson och Ola Sigurdson (red.). Örebro: Cordia, s.9-13
- Axelsson, Tomas och Sigurdson, Ola (2005). "Om frälsaren, filmstjärnan, och samtidsmänniskan – Jesus på vita duken" i *Film och Religion: Livstolkning på vita duken*, Tomas Axelsson och Ola Sigurdson (red). Örebro: Cordia, s.119-150
- Baugh, Lloyd (1997). *Imaging the Divine: Jesus and Christ-Figures in Film*. Franklin: Sheed & Ward
- Dalevi, Sören (2007). *Gud som haver barnen kär? Barnsyn, gudsbild och Jesusbild i Barnens bibel och Bibeln i berättelser och bilder*. Stockholm: Verbum Förlag AB
- Forbes, David. (2000). "Introduction: Finding Religion in Unexpected Places" I *Religion and Popular Culture in America*, Bruce David Forbes och Jeffery Mahan (red). Los Angeles: University of California Press, s.1-20
- Johansson, Anna (2005). *Narrativ teori och metod*. Lund: Studentlitteratur
- Kohler Riessman, Catherine (2005). "Narrative Analysis" i *Narrative, Memory & Everyday Life*. Huddersfield: University of Huddersfield, s.1-7

Kärkkäinen, Veli-Matti (2003). *Christology: a global introduction*. Grand Rapids: Baker Academic

Nilsson, Maria (2004). ”Mammor, monster och maskiner: Representationer av kvinnor i science fiction-film”. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 25 (4), s. 39-51

Sigurdson, Ola (2006), ”Kristna kroppar? Om kristologi, kroppslighet och kön.” *Tidskrift för genusvetenskap* 1, s. 29-44, hämtad 2017-12-16,
<http://ojs.ub.gu.se/ojs/index.php/tgv/issue/view/331>

Sjö, Sofia (2007). *Spelar kön någon roll när man räddar världen? Kvinnor, kvinnligheter och messiasmyter i SF-film*. Åbo: Åbo Akademis Förlag

Uppsats:

Franzén, Josefin G. (2015). *Att rädda världen genom att stoppa en apokalyps – en undersökning om messiasgestalter i TV-serien Supernatural*. Uppsala Universitet.

Hemsidor:

Internet Movie Database, (2017). 3. Hämtad: 2017-12-03

URL: http://www.imdb.com/title/tt4574334/?ref_=nv_sr_1

Nationalencyklopedin, (2017). ”Kristologi”. Hämtad: 2017-12-03.

URL: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kristologi>